

अक्रोडाची बागाईत

लक्षणीर कि तिळ लिंग मुळाडकं निरीनांजनं लक्षणं सप्ताहांत्रं

अक्रोडाचं झाड पन्नाससाठ वर्षानंतर फळ द्यायला लागतं असं म्हणतात. एक राजा शिकारीसाठी निघालेला असताना त्याने एक जखख म्हातारा शेतकरी रोप लावत असताना पाहिला. तो आपलं काम अतिशय कष्टाने कसंबसं उरकत होता. राजा त्याच्याजवळ गेला आणि त्याने कसली रोपं लावता आहात, अशी चौकशी केली. रोपं अक्रोडाची आहेत हे कळल्यावर राजाला नवल वाटलं. त्यानं विचारलं, आता तुमचं कितीसं वय उरलं आहे? अक्रोडाची फळं पाहायला तुम्ही नसणार. मग कशाला इतके कष्ट घेता आहात?

शेतकऱ्याने उत्तर दिले, अक्रोडाचं झाड पुढच्या पिढ्यांसाठी लावायचं असतं. माझ्या पूर्वजांनी लावलेल्या झाडांची फळं मी आयुष्यभर खाली. माझ्या मुला-नातवांसाठी ही झाडं लावत आहे.

वंशसातत्याचा महत्त्वाचा सिद्धांत अडाणी शेतकऱ्याने राजाला पटवून दिला.

इंग्लंडमध्ये एक उत्कृष्ट व्याख्यान ऐकायला मिळालं होतं. नंतर समजलं, की व्याख्याते महाशय, चार दिवसांनी निवृत्त होणार होते. असं असतानासुद्धा इतकी मेहनत घेऊन त्यांनी आम्हाला शिकवलं होतं. त्याचं फार कौतुक वाटलं. कारण निवृत्तीच्या आधीच वर्ष सहा महिने मनाची उभारी घालवून बसणारे कित्येक लोक मी पाहिले आहेत. आपण जे करतो आहोत ते उत्तम करायचा प्रयत्न असायला हवा. त्याचं श्रेय आपल्यालाच मिळायला हवं असा स्वार्थी दृष्टिकोन ठेवणारे लोक आपलं आणि समाजाचं केवढं तरी नुकसान करीत असतात.

आपल्याकडे रुजत असलेल्या लोकशाही आणि नोकरशाही या दोन्ही पद्धतींमध्ये हा धोका फार मोठा आहे. कारण या पद्धतीमध्ये दूरवरचा विचार करायला फारसं कोणी तयार होत नाही. सर्वांचेच डोळे झटपट समृद्धी देणाऱ्या सत्तेच्या खुर्चीकडे खिळलेले असतात. खुर्चीवर बसले की ती हिसकावली जाऊ नये या खटपटीत, तर ज्यांना ती हवी आहे असे लोक ती मिळवण्यासाठी धडपड करीत राहतात. अशा परिस्थितीत अक्रोडाची बागाईत करण्याचं भान कसं राहणार?

वास्तविक लोकशाहीमध्ये स्वतःचं आणि स्वतःच्या मुला-नातवांचं हित पाहत न बसता सबंध समाजाचं भलं कसं होईल हे पाहण्याची जबाबदारी फार मोठी आहे. ज्यांना अधिकार मिळाले असतील त्यांच्यावर ती जास्तच आहे. ती टाळण्यामध्ये त्यांचं स्वतःचंसुद्धा फार मोठं नुकसान होत असतं. समाजाची शक्ती आणि समृद्धी वाढेल तरच स्वतःच्या समृद्धीला काही अर्थ असतो. नाही तर आपल्याजवळ आहे ते टिकेल कसं या विवंचनेतच जगावं लागतं. काय अर्थ आहे त्या जगण्याला ?

आपण लावलेल्या झाडांची सावली आणि फळं यांचा लाभ ज्यांना होईल त्या आपल्याच पुढच्या पिढ्या असणार आहेत. आपलेच पुतळे उभारून लोकांनी ‘हा कोणाचा पुतळा ?’ असं विचारण्यापेक्षा ‘हे झाड कोणी लावलं असावं ?’ असा विचार करण्यात समाजाचं फार मोठं भलं होणार आहे. मदतीला आणखी अनेक हात येऊ शकले तर उत्तमच आहे. तसा प्रयत्न जरूर करायला हवा. पण अक्रोडाची झाडं लावण्याचा संस्कार पुढच्या पिढीवर आपण आपल्या उदाहरणाने करणं फार महत्त्वाचं आहे.

ज्याला जसं शक्य होईल तशी ही रोपं लावूया !

—भीष्मराज बाम
(‘मना सज्जना’ या पुस्तकातून)